

Maddi ve Manevi Değerler Eşliğinde Çin İmparatorluğu'nun Son Döneminden Çin Halk Cumhuriyeti'nin İlk Dönemine Çin Milliyetçiliğinin Dönüşümü*

The Transformation of Chinese Nationalism from the Late Period of the Chinese Empire to the Early Period of the People's Republic of China Accompanied by Material and Spiritual Values

ERDEN KİŞİ ^{a,**} ORCID: 0000-0002-3124-680X, CELALETTİN GÜNGÖR ^b ORCID: 0000-0001-5041-2554

^a Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Van, Türkiye

^b Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Van, Türkiye

(Gönderim Tarihi / Received: 27.05.2025; Kabul Tarihi / Accepted: 06.11.2025)

ÖZ

Devletlerin kuruluş, gelişim ve dönüşüm süreçlerinde önemli bir dinamo görevi gören milliyetçilik, özellikle 20. yüzyıl sürecinde ve sonrasında neredeyse tüm dünya toplumlarında varlık göstermiştir. İmparatorluktan cumhuriyet rejimine geçen toplumlarda ise milliyetçilik ideolojisinin, daha önemli bir görev üstlendiği bilinmektedir. Bu temelde, her toplumun farklı bir milliyetçilik tanımı olduğu gibi milliyetçilik ideolojisinden farklı beklentilerinin olduğu da görülmektedir. Çin halkının ise 20. yüzyıl sürecinde milliyetçilikten, sömürgecilik karşıtı hareket kabiliyeti kazanmak ve yeni bağımsız bir devlet beklediği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, 20. yüzyılda önemli bir devrim yaşayarak, imparatorluk sürecini kapatıp, cumhuriyet sürecine geçiş yapan Çin halkının, maddi ve manevi değerler ile harmanladığı Çin milliyetçiliği, anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte, Çin halkının milliyetçilikten neler beklediği, bu uğurda ne gibi mücadeleler verdiği, analiz edilmiştir. Ayrıca, devlet ve toplum nazarında milliyetçilik ideolojisinin sahip olduğu önem gün yüzüne çıkarılmıştır. Çalışmamız özelinde literatür taraması yapılarak, bilimsel bir yol takip edilmiştir. Yerli ve yabancı dillerde hazırlanan eserlerden istifade edilerek, çalışmamız bilimsel bir temele oturtulmuştur. Son tahlilde ise derleme bir eser meydana gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin Milliyetçiliği, Çin İmparatorluğu, ÇHC, Milliyetçilik.

JEL Sınıflandırması: F5, F51, F52.

*Bu çalışma, Doç. Dr. Celalettin Güngör danışmanlığında Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2021 yılında yazılan “Çin Milliyetçiliğinin Sosyalizm Ekseninde Yükselişi” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

** Sorumlu yazar / Corresponding author:

E-posta adresi / E-mail address: erdenkisi@yyu.edu.tr (E. KİŞİ).

ABSTRACT

Nationalism, which acts as an important dynamo in the establishment, development and transformation processes of states, has been present in almost all societies in the world, especially during and after the 20th century. It is known that the ideology of nationalism has assumed a more important role in societies that transitioned from an empire to a republican regime. On this basis, it is seen that each society has a different definition of nationalism and different expectations from the ideology of nationalism. It is understood that the Chinese people expected from nationalism to gain the ability to act against colonialism and to establish a new independent state during the 20th century. In this study, it was tried to understand the Chinese nationalism that the Chinese people, who experienced an important revolution in the 20th century, closed the empire process and transitioned to the republic process, transformed with material and spiritual values. In this process, what the Chinese people expected from nationalism and what kind of struggles they gave for this cause were analyzed. In addition, the importance of the ideology of nationalism in the eyes of the state and society was brought to light. In our study, a scientific path was followed by a literature review. Our study was based on a scientific basis by benefiting from works prepared in local and foreign languages. In the final analysis, a compilation work has been created.

Keywords: Chinese Nationalism, Chinese Empire, PRC, Nationalism.

JEL Classification: F5, F51, F52.

1.GİRİŞ

Sosyal bilimciler arasında milliyetçiliğe olan ilginin artması, 1990'dan sonraki dönemde uzmanlaşmış dergilerin ve okuyucuların çoğalmasına, giderek daha fazla yansımıştır (Jaffrelot, 2005: 10). Bu temelde, milliyetçilik ideolojisine dünyanın farklı coğrafyalarında farklı etnik gruplar tarafından değişik gayelerle ilgi gösterildiği görülmüştür. Dünyanın farklı coğrafyalarında varlık gösteren milliyetçilik ideolojisi hakkındaki literatür incelendiğinde, ortak olan ana temanın milliyetçiliğin içerdiği değerlerin benzer olduğudur. Bu temelde gerek devletlerin gerekse toplumların, milliyetçilik ideolojisi ile sıkı bir iletişim içerisinde olduğu görülmektedir.

Elbette, milliyetçilik veya din ya da her ikisinin bir kombinasyonunun, halkın tutkularını körüklemek ve sert çatışmaları kışkırtmak için kullanıldığı örnekleri sıralamak da zor değildir (Smith, 2000: 795). Bununla beraber, dünyanın çeşitli yerlerinde müspet manada milliyetçilik örneklerine, rastlamak da mümkündür. Yani çatışmacı bir anlayış türetmekten ziyade, makul ölçülerde insanların milliyetçilik ideolojisi ile ötekileştirici olmayan bir kimlik tanımlı yaptığı ve ortaya çıkan eylemlerin, şiddete ya da nefret söylemine dönüşmediği de görülmektedir. Bu temelde, milliyetçiliğin her yönü ile tehlikeli bir ideoloji türü olduğunu öne sürmek, büyük bir abartıdan ibarettir. Belirli sınırlılıklar içerisinde bir insan kitlesinin, kendi değerlerini koruması ve sürdürmesi oldukça doğal bir olgudur.

Bilindiği üzere bireylerin, öncelikle ulusal ritüeller ve ebeveynlerden gelen ilk motivasyon sinyalleriyle gelişen ulusal duygular aracılığıyla ulusal bir kimlik edinmesi beklenmektedir (Dekker, Malová and Hoogendoorn, 2003: 352). Özü itibari ile neredeyse tüm dünya toplumlarının, gelecek nesillerden bu yönde bir beklentilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü, yeni bir nesil ile ondan çok daha önce yaşamış olan nesiller arasındaki köprüyü kuracak ana unsurun, milliyetçilik ideolojisi olduğu yönünde bir algının varlık gösterdiği bilinmektedir. Bu algının bir sonucu olarak, milliyetçilik ideolojisi ekseninde ardı sıra gelen nesillerin önemli bir benzerlik göstermesi beklenmektedir.

Fransız İhtilali (1789) sonrasında sistematik bir şekilde dünyaya yayılmaya başlayan milliyetçilik ideolojisi, bu tarih sonrasında dünya sahnesinde ulus devletlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle 20. yüzyıl sürecinde imparatorlukların yavaş yavaş parçalanarak, ulus devletlere dönüştüğü gözlenmiştir. Bu temelde, milliyetçilik denen ideolojinin, devletler kurabilecek kabiliyete sahip bir ideoloji olduğunu, vurgulamamız gerekmektedir. Aynı şekilde Çin toplumunun da 20. yüzyılda böyle bir siyasi serüven yaşadığı ve milliyetçilik ideolojisi ile birlikte, bir siyasal dönüşüm geçirdiği anlaşılmaktadır.

Birçok dünya toplumunda olduğu gibi Çin toplumunda da milliyetçilik ideolojisinin içerisinde en çok yer tutan değerlerin, dini ve tarihi değerler toplamı, yani manevi ve maddi değerler kombinasyonu olduğu anlaşılmaktadır. Günümüze geldiğimizde dahi, bu bilinci korumaya çalışan Çin halkı gerek ulusal gerekse küresel alanda milliyetçi bir tutum sergilemektedir. Bu durumun bir getirisi olarak Çin'in küresel alanda dost ve rakip olarak tanımladığı devletler dizisi karşımıza çıkmaktadır.

21. yüzyıla gelindiğinde felsefe, mitoloji, bilim ve üretim ayağı olan özgün bir toplum felsefesi edinmeyi başaran Çin, önemli bir uygarlığa dönüşmüştür. Bu temelde Çin'in küresel alandaki etkisinin ve saygınlığının oldukça yükseldiği anlaşılmaktadır. Küresel siyaset içerisindeki etkisi, bu durumun en önemli işareti konumundadır. Bu etkinin sınırları, Çin'in teknolojik gelişimi ile birlikte tüm dünyaya yayılmıştır. Dolayısı ile artık Çin'in küresel bir aktöre dönüştüğü, net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan birçok konuda milliyetçi bir yaklaşım gösterdiği gibi Çin'in küresel siyasette de milliyetçi bir eğilim içerisinde olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada, imparatorluk döneminin son yıllarından cumhuriyet döneminin ilk yıllarına kadar olan dönemde Çin milliyetçiliğin, maddi ve manevi değerler eşliğinde yaşadığı değişim ele alınmıştır.

Bu süreç içerisinde yaşanan değişimlerin, Çin milliyetçiliği ile olan bağı, analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız özelinde milliyetçilik ideolojisinin* kökeni ya da teorik boyutuna pek fazla değinilmemiş, bunun yerine canlı bir örnek olan Çin milliyetçiliği, en net şekli ile resmedilmeye gayret edilmiştir. Yani araştırdığımız dönem içerisinde, milliyetçilik hissi ile Çin halkının sahip olduğu maddi ve manevi değerlere verdiği önem, gün yüzüne çıkarılmak istenmiştir. Çalışma sürecinde, literatür taraması yapılarak, Türkçe ve İngilizce eserlerden yararlanılmış ve derleme bir eser ortaya çıkmıştır.

2.ÇİN'İN SİYASİ VE KÜLTÜREL TARİHİNE KISACA BAKIŞ

Arkeolojik tespitlere bakınca Çin geçmişi, MÖ 2000 yıllarında ilk defa ortaya çıkmıştır, Çin politik geçmişini kabile çatışmaları, iç savaşlar doldurmaktadır, feodal yönetim şeklinin şiddet içeren baskısı ve neredeyse 100'e yakın kabilenin mücadelesi ile hakimiyeti, uzun süre Çin'i dışarıdan gelen tehdit unsurlarına açık bırakmıştır (SEDAM, 2017). Çin'in yaşadığı iç savaşlar, iktidar çatışmaları, ayrıca dış saldırılara uğraması, bir açıdan Çin'in kültürel zenginliğini artırırken, diğer açıdan Çinlilerde oldukça özgün bir ulusçuluk duygusunun gelişmesine de yol açmıştır. Süreç içerisinde artı ve eksi gelişmelerle birlikte Çin halkının özgün bir medeniyete sahip olmaya başladığı görülmüştür. Bu temelde, 1980'ler sonrasındaki süreçte kademeli bir şekilde Çin'in küresel alandaki etkisinin arttığı gözlenmiştir.

Çin'in sahip olduğu kültürel büyüklük, uzun bir süre dünya insanlığı için bilinmez bir olgu olmuştur. Lakin eski ekolün sinologları, bundan böyle Batı'da Çin hakkındaki sadece bilgi kaynağı değildir, daha yakın dönemlerde Çin ile Asya, antikacı bilim insanlarına da bırakılamayacak kadar önemli bir hale gelmiştir (Hodge, 1998: 17). Özellikle Batılı devletler ve toplumlar tarafından Çin kültürü, ciddiyet ile üzerinde durulan ve dünya insanlığının da oldukça yüksek derecede dikkatini çeken bir yapıya dönüşmüştür. Geç bir süreçte de olsa dünya insanlığı, Çin kültürünün kıymetini fark etmiştir. Günümüze geldiğimizde dahi, Çin'in sahip olduğu kültür, Batılı toplumlar için bir ilgi kaynağı konumundadır. Özellikle Çin'in yaşamış olduğu teknolojik temelli dönüşüm, her yönü ile dünya insanlığının ilgisini çekmeye başlamıştır.

Öte yandan Çin'in ismi geçince, Çince ilk olarak akla gelen en ciddi değer durumundadır. Çinli olmayanlar tarafından büyük oranda, oldukça zor bir dil olduğu konusunda bir dizi yaklaşım olsa da tek bir yapı olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Lakin bu tek dil, sosyal ve tarihsel olarak kendine yer edinmiştir (Hodge, 1998: 32). Çin kültürünü ve değerlerini en ciddi şekilde yansıtan bu dil, Çinlinin sevinç ve açılarını da taşıyan bir özellik göstermektedir. Ayrıca, Çin dilini anlamak ve anlamlandırmak için dil ve teritorya ilişkisine dikkat etmek gerekmektedir.

Çin uygarlığı, neredeyse 5.000 yıl önce birkaç bölgesel Neolitik kültürün birlikteliğinden doğmuştur. Yao ve Shun gibi mitolojik Bilge İmparatorları Çağı'ndan kaynaklanan Çin'in tarihi, M.Ö. 1500 döneminde, Shang Hanedanı'yla ortaya çıkmıştır (Hammond, 2004: 1). Kökeni, oldukça eski çağlara uzanan bu uygarlık, çeşitli evrelerden geçmiş kimi dönemlerde egemen kimi dönemlerde ise tabi bir uygarlık olarak varlığını sürdürmüştür. Yaşanan tüm süreçlerin, Çin uygarlığı için kendine has bir kimlik hazırladığı anlaşılmaktadır.

Görüleceği üzere erken dönem Çin tarihi, köy yerleşkeleri şeklinde oluşmuştur. Neolitik köy kültürleri, hemen hemen 7.000 ila 5.000 yıl önceki süreç boyunca daha büyük coğrafi ve politik yapılar halinde birleşmeye başlamıştır. 4.000 yıl önce (MÖ. 2000), tarihi Çin uygarlığının direk atası

* Milliyetçilik ideolojisi hakkında detaylı bilgi için bakınız: I) Ernest Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, Çev. Simten Coşar, Saltuk Öztürk, Nalan Soyarkı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016). II) Edward Hallett Carr, *Milliyetçilik ve Sonrası*, Çev. Osman Akınhay, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015). III) Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çev. İskender Savaşır, (İstanbul: Metis Yayıncılık, 2017).

olarak kabul edilen Bronz Çağı kültürlerinden ilki, bugün Henan, Hebei ile Shanxi eyaletlerindeki Sarı Nehir boyunca oluşmuştur (Hammond, 2004: 5). Bu tarihlerde, insani yaşam imkanlarının yüksek olduğu bölgelerde yerleşkeler kuran Çin halkı, bu sayede çeşitli üretim faaliyetleri yapabilmıştır. Bu temelde üretimin, Çin halkı için önemli bir toplum felsefesine dönüştüğü gözlenmiştir.

Çin tarihinde gelenekler ile mitin, önemli bir yer aldığı bilinmektedir. Erken dönem Çin geçmişinde de bu duruma rastlamak mümkündür. Çin hanedanlarının yetkisi yani bir hanedanın önderlik hakkı, ilahi kaynaklı olduğuna inanılmıştır. Bu yetki, cennet kaynaklı bir yetkidir, bir hanedan iktidarını kaybettiğinde ve bir başkası iktidara geldiğinde Çin halkı, bunun cennetsel görevden geldiğine inanmıştır (Jenson-Elliott, 2014: 11). Maddi ve manevi alem arasında ciddi bir bağ kurmayı başaran Çin halkı, iktidarların ortaya çıkmasında manevi boyutlara dikkat çekmiştir. Bu olgunun etkisi, günümüzde de sürmektedir.

Çin tarihinin uzun bir bölümünü, farklı hanedanlıklar çatışması olarak görmemiz mümkündür. Farklı hanedanların belirli unsurları, en çok ortaya çıktıkları bölge ile kültürden etkilenmeleri olmuştur. İlk hanedanlar, şu an için Çin'in güney bölgelerindeki tarım bölgeleri ile kültürlerinden doğmuşlardır (Jenson-Elliott, 2014: 12). Yaşanan süreç, tarımsal faaliyetler gibi önemli üretim faaliyetlerinin, Çin tarihinde oldukça büyük bir yerinin olduğunu göstermektedir. Böylesine kalabalık bir halkın, öncelikle tarımsal faaliyetler ile hemhal olması ise oldukça doğaldır.

Genel anlamda, Çin tarihinde hukuksal yapının tıpkı diğer devletlerde olduğu gibi otoriter bir yapıda olduğu göze çarpmaktadır. Çin'de hukuk, geleneksel olarak yöneticilerin iradesini yerine getirmek amacıyla bir araç olarak görülmüştür. İktidar üzerinde yurttaş kontrolünün kullanılması gayesi ile bir araç olarak görülmemiştir, bu düşünce, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilk otuz senesinde de baskın kalmıştır (Davis, 2005: 5). Ortaya çıkan ana tema, Çin halkının gerek geçmişte gerekse günümüzde çok da fazla derecede bir demokratik bilince sahip olmadığını göstermektedir. Bu noktada bölgesel ve kültürel şartların oldukça belirleyici olduğu göze çarpmaktadır.

Bilindiği üzere Çin tarihinde sosyal sorumluluk duygusunun, ciddi derecede önemli bir yeri vardır. Sahipsiz çocukları, evlatlık almak noktasında Çin toplumunun oldukça duyarlı olduğu bilinmektedir. Çin'deki geleneksel evlat edinme şekline “*lisi*” denilmektedir, sözcüğün tam anlamıyla “*bir varis bulmak*”, genel manada ise bir çocuğun, büyük ihtimalle bir erkek çocuğun, biyolojik çocukları olmayan çiftlerin soyundan geldiği isimlendirilmesini ifade etmektedir (Davis, 2005: 6). Sahipsiz çocuklara aile olma noktasında Çin halkının göstermiş olduğu bu duyarlılık, aile bilincinin oldukça üst seviyede olduğuna bir işarettir. Ayrıca aile bilincinin yüksek olması sonucunda toplumsal birlikteliğin güçlendiği de anlaşılmaktadır.

Çin toplumunu ve Çinliyi, daha yakından tanıyabilmek için, bir Çinliyi tek bir birey yerine, ailesinin ve grubunun bir ögesi olarak düşünmemiz, büyük oranda daha doğru olur. Aile, uzun süredir devletin temel yapı taşı ve bir bireyin ilgisinin olağan merkezidir (Bucknall, 1999: 12). Ailenin, bir bireyin hayatının tüm evrelerinde büyük bir öneme sahip olduğunu kavrayan Çin halkı, bu temelde sosyal hayatın tüm evrelerinde aile müessesine önemli bir yer vermiştir. Dolayısı ile Çin halkının, oldukça geleneksel bir hayat şekli benimsediği anlaşılmaktadır.

Ulaşılan tarihi eserler, Çin toplumunun oldukça geleneksel bir noktada bulunduğunu gün yüzüne çıkarmıştır. Çin toplumu oldukça hiyerarşiktir. Bir kişinin sıralaması büyük derecede önemlidir. Her birey, üstün ve ikincil varlıklardan oluşan karmaşık bir sisteme konuşlandırılmıştır. Kişinin yeri sabit değildir, rütbelere içinde yükselebilir ya da düşebilir, lakin rütbelere, değişmeden sürer (Bucknall, 1999: 13). Hiyerarşik bir yapıya sahip olan Çin toplumu, bu sayede belirli kişiliklerin, belirli rolleri üstlenmesini beklemektedir. Demokratik anlayışla bağdaşmayan bu durumun, Çin kültürü için önemli bir yerinin olduğu görülmektedir.

Öte yandan Eski Çin'de diğer toplumlarda olduğu gibi öte dünya düşünceleri, sosyokültürel gelişme ile birlikte değişmiştir. Bu temelde bu tür fikirlerin, maddi ve metinsel ifadelerin de buna göre değişim göstermesini bekleyebiliriz (Edited by Olberding and Ivanhoe, 2011: 13). Yeni felsefi düşünce ve sosyal değişimlerle eş olarak, Çin insanının sosyo-kültürel iradesi de süreç içerisinde değişmiştir. Çin halkı, manevi hislere kıymet veren bir toplum olduğu için bu tür değişimlerin etkisi, ciddi bir gelişim göstermiştir. Özellikle Konfüçyanizm, Budizm, Taoizm gibi akımlarının, Çin toplumunda etki göstermesi ile beraber ciddi gelişmelerin yaşandığı gözlenmiştir.

Çin halkının sahip olduğu kendine has yaşayış şekli, doğumdan ölüme varıncaya kadar olan insan ömründe, oldukça belirgin unsurları ortaya çıkarmıştır. Ölüm merasimlerinde ve mezar şekillerinde, bu olgunun etkisi mevcuttur. Çin'in ilk dönemlerinde, en azından Shang Hanedanlığı'ndan bu tarafa, en bilinen gömü stili, yere kazılmış dikey bir çukur yapısındaki bir mezar odasını andıran, dikey çukurlu, tahta tabutlu mezarlardır (Edited by Olberding and Ivanhoe, 2011: 4). Var olan özellikler, Çin halkının bu ve öte dünya konusunda, oldukça farklı bir düşünce yapısına sahip olduklarını göstermektedir. İki farklı alem arasında bir yaşam çizgisi takip eden Çinliler, her yönü ile dünya insanlığının büyük bir kesiminden farklı özelliklere sahip olmuşlardır.

Klasik dönem Çin'de maddi ilişkiler, ideolojilere bağlı tutulmuştur. Bu olgu, maddi ilişkilerin önemli olmadığı manasına gelmez, yeterli bir materyal bilinci olmadan Çin kültürü, hayata tutunamazdı (Edited by Tseng and Wu, 1985: 18). İdeoloji ve sosyal ilişkiler arasındaki bağ noktasında Çin toplumu, özgün bir anlayışa sahiptir. Yani ideolojiler sayesinde birtakım maddi ilişkiler koruma altına alınmıştır. Bütün dünya toplumlarında olduğu gibi klasik dönem Çin kültürünün en ciddi özelliklerinden biri de güçlü aile sistemine olan vurgudur. Fakat bu vurgu modernleşme, sanayileşme ve kentleşme sürecinden çeşitli şekillerde etkilenmiştir (Edited by Tseng and Wu, 1985: 83). Tüm dünya toplumlarında olduğu gibi Çin toplumunda da küreselleşme sürecinden özellikle aile müessesinin, oldukça olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır. Lakin bu etkinin derecesi, Batı toplumlarına nazaran oldukça düşüktür.

Bilindiği üzere, M.Ö. 1600'lü senelere dayanan bilgilerde Çin'in, dünyanın en büyük ve en karışık imparatorluğa sahip olduğu görülmektedir. Çin'in toprak hegemonyası, Rusya sınırından Hindistan sınırına kadar ulaşmaktadır. Aynı dönemde bir imparatorluk olarak etkisi ise İspanya, Peru ve Meksika'ya kadar dayanmaktadır, bu süreçte Çin'in nüfusunun 120 milyon olduğu bilinmektedir, bu sayı o dönemde tüm Avrupa devletlerinin nüfусundan daha fazladır (Spence, 1990: 7). Günümüzde olduğu gibi çağlar öncesinde de Çin halkının, nüfus bakımından Avrupa'nın oldukça önünde olduğu sonucu karşımıza çıkmaktadır. Aynı olgunun, bugün de devam ettiği bilinmektedir.

Çin, 1279'da Moğolların saldırısı sonrasında işgal edilmiştir daha sonrasında ise Çin'de Yuan Hanedanlığı ortaya çıkmıştır, yabancı bir hanedanlığın egemenliğinde kalma durumu, Çin'de oldukça sert milliyetçi duygular var etmiştir, daha sonrasında ise Yuan Hanedanlığı yıkılmıştır, Mançular, Qing olarak da bilinen ve 1644'ten 1911'e kadar, Çin'i yöneten son imparatorluk hanı olarak, tarihe isimlerini yazdırmışlardır (Roskin, 2016: 508). Birçok hanedan ile siyasal hayatı gelişim gösteren Çin halkı, 20. yüzyıl sürecinde bu serüvene son vererek, yeni bir siyasal düzene adım atmıştır. Sonrasında ise bu değişimin, Çinliler için daha farklı çatışmalar getirdiği görülmüştür.

En son süreçte Ekim 1911 Devrimi, Çin'deki 2000 yıllık imparatorluk yönetim evresini sonlandırmıştır, sonrasında ise cumhuriyet rejimine giden yolun önünü açmıştır (Mittler, 2008: 8). 12 Şubat 1912'de Mançular, Çin tahtını bırakıp cumhuriyeti, resmi devlet şekli olarak kabul ettiğini bildiren bir ferman duyurmuşlardır, bununla birlikte Mançu himayesi artık Çin'de son bulmuş, hanedanın devrilmesi sonrasında Nankin'de Sun Yat Sen uzaklaşarak, Yüan Shih-k'ai'in devlet başkanı olmasını ifade etmiştir (Bilgin, 2008: 8). Oldukça radikal bir siyasal değişikliği anlatan bu süreç, her yönü ile Çin halkının siyasal ve toplumsal hayatını etkilemiştir. Bu tarih sonrasında ise çetin

siyasi ve fiili çatışmaların yaşandığı görülmüştür. Bu çatışmaların temel aktörü ise Çin milliyetçiliği olmuştur.

Bu süreçte Çin milliyetçiliğin amacı, Çin'i modernleştirmek olmuştur. 1900'lü senelerin başında Avrupa'dan gelen yeni düşünceler, Çinli önde gelen fikir adamlarının ilgisini çekmiştir. Sonrasında modern fikirlere sahip ve Batı'da eğitim almış bir doktor olan Sun Yat-Sen öncülüğünde hoşnutsuz il yöneticileri ile üst rütbeye sahip askerler, Mançuları devirmiş, bu son hanedanın yıkılması ve istikrarsızlığın başlangıcı olmuştur, yerel diktatörler olarak bilinen aktörler, 1916'dan 1927'ye kadar Çin'i parçalamaya koyulmuşlardır (Roskin, 2016: 513). İstilalar altında kalan Çin toprakları, Çin halkının büyük acılar yaşamasına sebebiyet vermiştir. Sonrasında ise ortaya çıkan esaret durumuna karşı harekete geçen Çin halkı, büyük bir bağımsızlık mücadelesinin içerisine girmiştir. Bu mücadele dönem dönem Çin halkını, iç çatışmaların da içine itmiştir.

Hanedanlık sona erdikten sonra, Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) kuruluşuna kadar geçen süreç, adeta Çin'de iki farklı milliyetçilik düşüncesinin ideolojik çatışma dönemi olmuştur. 1920'lerin sonunda Cahng Kai Shek'in öncülüğünde Çin'i bir araya getiren Milliyetçiler (Guomintang-KMT) ile Mao Zedung öncülüğünde Komünistler (CCP) arasında yaşanan çatışma, resmen milliyetçiliğin iki farklı algısı üzerine olmuştur. Bu durumda temel anlaşmazlık, Çin milliyetçiliğinin komünist yorumu ve gelenekçi yorumu arasındaki fiili ve siyasi çatışmadır. Çin tarihi, tam manası ile birçok bölgecilik örneği sunmaktadır. Bunlar, dönem dönem bölgesel çatışma ve ayrılıklara da sebep olmuştur, özellikle 1917 ve 1927 yılları arasındaki Savaş Lortları Dönemi, bu duruma en son örnektir (Goodman and Segal, 1994: 3). Batıdaki feodal düzen dönemine benzeyen bu dönem, Çin'de merkezi yönetimin zayıflamasına ve çeşitli çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan bölünmelerin üstesinden bir şekilde gelmeyi başaran Çin halkı, bu süreçte ciddi derecede zarar görmüştür.

Görülebileceği üzere 1934 yılında KMT güçlerinin, Jiangxi tabyasının etrafını sarması ile neredeyse 80.000 Komünist, Şhaanxi'li'nden kuzeye uzak, oldukça güvenli Yenan'a doğru 5000 millik Uzun Yürüyüş'lerine başlamışlardır, bu yürüyüş, sadece 1 yıl sürmüştür, yürüyüşün sonunda 6 bin Komünist sağ kalmıştır, Uzun Yürüyüş, Çin Komünist mazisinin milli bir destanı olmuştur, 1947 tarihinde ise KMT ve CCP arasındaki savaş, tüm şiddeti ile yeniden başlamıştır, daha sonrasında 1949 yılında Komünistler, zafere ulaşmıştır (Roskin, 2016: 516). Ulaşılan zaferin, Çin halkı için büyük bir anlam ifade ettiği görülmüştür. Lakin bu tarih sonrasında ise sevinçlerin kısa sürdüğü ve tekrar acı dolu günler ile Çin halkının karşılaştığı görülmüştür. Özellikle kıtlık, kuraklık, salgınlar ve iç çatışmalar Çin halkına en çok zarar veren etmenlerin başında gelmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile Mao öncülüğünde bir modernleşme evresi başlamıştır. Özünde bu süreç, milliyetçi bir modernleşme yani, SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) menşeli, komünizm ile donanmış bir modernleşmedir. Bu sürecin temel öncüsü milliyetçilik ise temel aracı da çatışma psikolojisi olmuştur. Esasında çatışma, tarihsel değişimin temel dayanaklarından biri ve harekete geçirici etmenidir, modern Çin'in, mücadele ve değişim konusunda kesinlikle kendi payına düşeni aldığı görülmektedir, sınırları içerisinde etnik ve siyasi ciddi iktidar mücadeleleri yaşadığı gibi dış unsurlar ile de bütün bir Doğu Asya bölgesinin güçler dengesini değiştiren, silahlı çatışmalar yaşadığı bilinmektedir (Dillon, 2016: 12). Bu temelde, Çin halkının siyasal hayatında çatışma kültürünün, önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu olgunun ortaya çıkmasının ana nedeni ise günün siyasal ve toplumsal koşullarıdır.

Mao öncülüğünde sonuca varan 1 Ekim 1949 Devrimi hem toplumsal amaçlar noktasında hem de Mao'nun sözlerinde devrimin, milliyetçi bir amacın sonucu olduğunu göstermektedir. Devrimden hemen sonra, Mao'nun halka sesleniş konuşmasında ciddiyet ile ifade ettiği ilk cümle, bu durumun en

ciddi ispatıdır: “İnsanlığın dörtte birini oluşturan Çin halkı ayağı kalkmıştır... Bundan böyle hiç kimse bizi aşağılayamaz” (Suyin, 1997: 17).

3.SİYASAL, KÜLTÜREL VE DİNİ MİRASIN ETKİSİYLE EVRİLEN ÇİN ULUSAL BENLİĞİ

Görüleceği üzere, Çin siyasi hayatında feodal yapı ve mutlakiyetçi yönetim anlayışı, 1912 senesinden cumhuriyetin ilanına kadar sürmüştür (Ablet, 2021: 18). Bu süre içerisinde önemli siyasi bir mücadelenin yaşandığı bilinmektedir. Bu mücadelenin temel nedeni ise devrimi, hangi kesimin gerçekleştireceği olmuştur. Yani bu süreçte, farklı bir Çin milliyetçiliği tanımı olan kesimlerin çatıştığı görülmüştür. Öte yandan özü, tarımsal üretim ve yerleşik hayatın ortaya çıktığı MÖ. 3000’li yıllara kadar uzanan Çin uygarlığı, MÖ. 11. yüzyılda Zhou Hanedanı çağında ciddi oranda siyasi bir birlik sağlamış ve kültürel yükseliş yaşamıştır (Ablet, 2021: 13). Siyasi tarih açısından oldukça kadim bir devlet kimliğine sahip olan Çin halkının, bu kadim kimliği her çağda koruyamadığı, bazen esaret altında kalmak durumunda olduğu göze çarpmaktadır. Lakin yaşanan tüm olumsuz gelişmelere rağmen Çin halkının milli benliği varlığını korumuştur.

Batılıların düşünce dünyasında Çin’in tarihi, imparatorluk kavramı ile bütün bir şekilde bağlantılıdır. Aslında bin yıldan uzun bir zaman boyunca Çin’de imparatorluğu andıran bir süreç yaşanmamıştır (Lewis, 2007: 1). Bu süreçte, çeşitli saldırılar ve istilalar ile karşılaşan Çin halkı, sağlam bir merkezi yönetime kavuşmamıştır. Yaşanan süreç, Çin’in siyasi ve toplumsal yönden parçalanmasına ve bu temelde, iç çatışmaların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Çin’in politik, maddi ve manevi kendine haslığı, çok erken zamanlardan beri mistisizm, düşünce yapısı ve evrensel bir dünya görüşünü temel alan kendine has devlet kimliğinin karışımı tarafından şekillenmiştir (Weghaupt, 2002: 26). Günümüze gelindiğinde dahi, bu olgunun devam ettiğine dair önemli emarelerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu temelde Çin halkının, tarihi mirastan oldukça üst seviyede beslendiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan bütün Çin tarihinde olduğu gibi ilk imparatorlukların coğrafyası da bir efsaneden ibarettir. Qing Hanedanı eliyle oluşturulan haritaların, modern zaman Çin’in alışılmış haritaları ile pek de fazla bir benzerliği bulunmamaktadır (Lewis, 2007: 5). Yaşanan süreç, Çin tarihinin belirli dönemlerinde efsanevi bir anlayışla hareket edildiğini göstermektedir. Bu anlayış çerçevesinde bazı gerçek dışı olayların, milli hissiyatları desteklemek için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzde Çin uygarlığı denince, akıllara binlerce senelik bir arka plan, bu arka plan ile harmanlanmış ciddi bir insan kitlesi ile koca bir uygarlık gelmektedir. Esasında Çinliyi ve Çin uygarlığını kavramak için ciddi ve saf bir anlayış gücüne sahip olmak elzemdir, zira “Çin karakterinin ve Çin uygarlığının üç kilit özelliği: derinlik, genişlik ve sadeliktir” (Ming, 2003: 18). Sahip olduğu özgün kimliksel özellikleri ile varlığını sürdüren Çin halkı, günümüzde de bu kültürel özelliklerini sürdürmektedir. Bu sayede hem milli benliği güçlenmekte hem de toplumsal bütünlük sağlanmaktadır.

Çin tarihinin önemli bir bölümünü, üretim tecrübesi oluşturmaktadır. Avrupa’da Sanayi Devrimi’nden (1776) ve 1800’lerden daha önce, Çin’de imparatorluk kontrollü fabrikalarda lüks bir el sanatları üretimi olmuştur, Çin’in çok değerli porselen endüstrisi, buna en ciddi örnektir (Elman, 2008: 66). Üretim kabiliyetleri noktasında Çin halkının, önemli bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Lakin Avrupa’nın 18. yüzyılda yaşadığı üretimsel dönüşümü, yakalayamadığı anlaşılmaktadır. Bu dönem sonrasında, sömürge bir ülkeye dönüştürülmek istenmesinin temel nedeni de burada yatmaktadır.

Bugün dünya toplumları için Çin'in kültürel getirisi, gölgede kalmaktadır, buna neden olan olgu ise Çin'in küresel ekonomik sistem içindeki yükselişidir (Kuiper, 2011: 13). Günümüzde ekonomik kabiliyetleri ile küresel alanda adından oldukça fazla söz ettiren Çin, esasında derin kültürü ile de dile getirilmeyi hak etmektedir. Lakin mevcut küresel şartlar, Çin ekonomisinin daha fazla konuşulmasına sebebiyet vermektedir. Özellikle küresel aktörler ile Çin'in yaşadığı ekonomik çatışmalar, bu noktada oldukça belirleyicidir. Elde edilebilen resmi veriler, Çin tarihinin binlerce sene öncesine dayandığını işaret etmektedir. Çin uygarlığının kendine has geçmişi, neredeyse üç bin yıl öncesine geri uzanmaktadır. O zamanda Üç Hükümdar ve Beş Kral (MÖ 2852 ile 2070 yılları döneminde egemenlik sürdüklerine inanılan mitolojik Çin liderleri) Sarı Nehir boyunca yerleşen kitlelere hükmetmiştir (Suzuki, 2012: 27). Çin'in sahip olmuş olduğu bu büyük tarihi miras, sadece Çin toplumu için kıymet arz eden bir durum olmasının ötesinde, dikkatimizi çekmesi gereken temel olgu, bu büyük tarihi ve kültürel mirasın, özgün bir şekilde Çinli dürtüler ile korunma altına alınması ile manevi ve maddi değerlerin silinmeden günümüze gelmesidir. Bu olgu, tam anlamı ile Çin halkının önemli bir başarısıdır.

Özünde Çin toplumu için vurgulanması gereken temel olgu, hiçbir dışsal etkinin, hiçbir inanç yapısının, Çin toplumunun gelişiminde bir değişikliğe yol açmaması ve gelişimini durduramamasıdır. Çin'in en değişik özelliği bu olgu olup, varlığını geniş süre bozulmadan devam ettirmesinin ana nedeni, büyük ihtimalle de bu noktada yatmaktadır (Simon: 2015:16). Günümüzde bu bilincin canlı olduğu ve Çinlinin kimliksel özelliğinin temeli olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun, önümüzdeki çağlarda da devam etmesi kuvvet ile muhtemeldir. Çin'in sahip olmuş olduğu tarihi geçmişin, her yönü ile değişik ve özgün olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Bu kendine has miras içerisinde öne çıkan bir diğer durum ise Çin mitolojisidir. Mit sözcüğünün Batı literatüründe kabul edilen anlamı olan “*kutsal anlatı*” Çince’de mit sözcüğünün eş anlamlısı olan “*Shen-Hua*” kelimesinin manasını vurgulamaktadır: “*Shen*” ilahi, tanrısal ve kutsal; “*Hua*” ise söylev, masal ve sözlü anlatı anlamını karşılamaktadır (Birrell, 2016: 7). Ruhani değerlere oldukça önem veren Çin halkı, bu şekilde maddi bir değer olan milli bilincini korumaya gayret etmiştir. Bu bilincin, toplumsal bütünlüğe ciddi bir katkısının olduğu anlaşılmaktadır.

Özü itibarı ile Çinlinin mitolojisi, teritorya ve insani yaşam yönü ile de kendine hastır. Çin'in geleneksel mitolojisi, Çin topraklarını üç eko-coğrafik parçaya ayırmıştır: ilki Sarı Irmak ile büyüyen Kuzey Çin Kuşağı, bir diğeri Yangtze Irmağı ile büyüyen Güney Çin Kuşağı, bir diğeri ise tropikal bir natürel yapıya sahip olan Derin Güney Çin Kuşağı'dır (Birrell, 2016: 8). Farklı coğrafik yapıların bir araya gelmesi ile oluşan Çin toprakları, zengin tarımsal bölgeleri ve güçlü madenleri ile yüzlerce yıldır, Çin halkını beslemektedir. Bu temelde, Çin topraklarının Çinliler için tam anlamı ile bir ana yurda dönüştüğü anlaşılmaktadır. Öte yandan Çin kültürünün en ciddi bölümlerinden birisi, şüphesiz ki kendine has Çin felsefesi olmuştur. Çin felsefesi denince çok fazla sayıda filozof akla gelmektedir, ilk olarak karşımıza Lao-tzu ile Konfüçyüs çıkmaktadır. Bu iki fikir insanının başını çektiği Çin felsefecileri ile ahlaki düşünürler kümesi, M.Ö yedinci yüzyıldan başlayarak geniş bir dönem boyunca Çin felsefesinin başlangıç döneminin temizliğini var etmişlerdir (Suzuki, 2012: 28). Her yönü ile Çin halkı için önemli olan bu isimler, günümüze gelindiğinde dahi kıymetlerini sürdürmeye devam etmektedirler. Çünkü, Çin halkı bu akımlardan beslenmeyi sürdürmektedir.

Çin felsefesini anlayabilmek için Çinli fikir insanı, Y.L Chin'in ifadesi oldukça önemlidir:

“Çin felsefecilerinin hepsi Sokrates'in farklı dereceleridir. Bu, ahlak, siyaset, düşünce ve bilgi felsefecide birleştiği için böyledir: onda bilgi ve erdem tek ve ayrılmaz bir şeydir” (Yu-Lan, 2009: 2).

Çin felsefesinin özünü erdem, bilgi, akılcı düşünce ile doğaya saygı oluşturmaktadır. İşin temelini söylemek gerekirse Çinliler, Grekler ya da Hindular gibi spekülative bir toplum değillerdir, yönelimleri

her zaman insanın davranış özellikleri ya da pratik ahlak üzerinde ilerlemiştir (Suziki, 2012: 32). Bu temelde başarılı bir sonuca ulaşan Çinliler doğa ile uyuşan, üretmeyi temel amaç edinen ve Çin milli kültürünü içselleştiren bir insan tipi oluşturabilmeyi başarmışlardır. Sonrasındaki süreçte ise milli dürtülerle bu insan tipinin, korunmaya çalışıldığı görülmüştür.

Çin felsefesi denince Konfüçyüs ile Konfüçyanizm'e ayrı bir alan açılması gerektiği kanaatindeyiz. Konfüçyanizm, Çin'in en eski eserlerine uzanan ve Çin'in büyük bilgin ve fikir insanlarından olan Konfüçyüs'ün adına mal edilen inançsal, ahlaki, kültürel, siyasi ve ekonomik konularla ilgili temel özellikler ile uygulamalar bütününe verilen isimdir, Çin'in milli dinlerinden birisi olma noktasına ulaşmıştır (Güç, 2001: 44). Çin insanın yaşam düzenini etkileyen bu akım devlet, toplum ve siyasi alan arasındaki nizami ilişkiye de katkı sunmuştur. Çinliler açısından oldukça işe yarar bir noktada olduğu için Konfüçyanizm'in etkisi hala sürmektedir.

Konfüçyanizm, MÖ. 551 ile 479 tarihleri döneminde yaşamış olan düşünce insanı Konfüçyüs'ün fikirlerinden ortaya çıkmıştır, Konfüçyanizm insanlara bir topluluk felsefesi düşüncesi taktim etmeye çalışmıştır, çocuklar ataların, kadınlar kocaların, kardeşler büyüklerin ve uyruklar yöneticilerin hizmetindedir, yöneten ise manevi yönleri olan bir rol modeldir (Roskin, 2016: 509). Egemen olan ve tabi olanın sahip olduğu özellikleri, ortaya koyma noktasında Konfüçyanizm, Çin toplumu üzerindeki etkisini bugün de korumaktadır. Çünkü, Çininin milli duygularını korumak adına, oldukça işe yarar bir özellik göstermektedir.

Bilindiği üzere Konfüçyüs, hayatı boyunca üç önemli suale cevap aramıştır: ilki mutlak iktidarın kaynağı sualıdır, Konfüçyüs'ün bu suale verdiği cevap, otoritenin kaynağının göğün himayesinde olduğudur; ikinci sual, meşruiyet ile kanuniliktir, bu suale cevap olarak Konfüçyüs, iktidarın otoritesinin daha evvelki gücüne getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir; üçüncü sual, sosyal düzende artan karışıklığın çözümüdür, Konfüçyüs bu suale cevap olarak, yönetenlerin eğitim almasını ifade etmiştir (Hodous, 1947: 1). İnsan yaşamında karşılaşılan sorunlara, pratik cevaplar vermek gayesi güden Konfüçyüs, bu sayede Çininin hayatını oldukça kolaylaştırmayı başarmıştır. Bugün de aynı görevi yerine getiren Konfüçyanizm, süreç içerisinde yeni formlara bürünerek, Çinlilerin hayatındaki varlığını sürdürmektedir. Neo-Konfüçyüzcülük akımı, bu durumun en önemli ispatıdır.

Öte yandan Budizm'in de Çin'de ciddi bir gücü vardır. Budizm, Çin'de milli bir din anlayışına dönüşmüştür. Buda'nın tembihlerini temel almaktadır. Buda, MÖ 567 tarihinde Nepal'de doğmuştur, Buda'nın ortaya koymuş olduğu dünya düşüncesi, akılcı bir inanç, işe yarar bir ahlak ile basit hayati ilkelere dayanmaktadır (Mohapatra, 2003: 170). Budizm'in de Çin halkı için oldukça işe yarar bir yaşam düzeni sunduğu görülmektedir. Bu temelde, Budizm'in de daha uzunca bir süre Çin toplumu için büyük bir anlam ifade edeceği anlaşılmaktadır. Öte yandan Budizm'in etkili olduğu alan, oldukça geniştir. Budizm, Hindistan'dan Orta ile Güney Doğu Asya'ya, Çin, Japonya ile Kore'ye ulaşmıştır. Bu bölgelerde Budizm, hayati bir rol oynamıştır, ayrıca Asya'nın benimsemiş olduğu maddi, kültürel ile sosyal değerler, 20. yüzyıl süresince Batı'ya yayılmıştır (Kuiper, 2011: 111). Yaşanan gelişmeler dizisi, Çin halkının sahip olduğu manevi değerlerin, süreç içerisinde Batılılar tarafından da anlaşılmaya başlandığını göstermektedir. Bu noktada, sürecin tersine döndüğü ve artık Çin kültürünün Batı'ya yayılmaya başladığı anlaşılmaktadır.

Budizm'in, Çin kültürü için ciddi bir diğer boyutu da sanat boyutudur. Özellikle Budist sanat Tang Hanedanı çağında (MÖ 907-618) etkili olmuştur, bu süreç Çin uygarlığının altın dönemi olarak anılır, o tarihten bugüne ulaşan en popüler Çin Budist sanatı örneği, 492 mağara kompleksine ev sahipliği yapan Mogaoku kentidir (Qiang, 2004: 1). Hem felsefik hem ruhani hem de sanat yönü ile Çinliler için oldukça büyük bir öneme sahip olan Budizm, günümüzde de Çinliler için bu özelliklerini korumaktadır. Önümüzdeki dönemde de etkisini koruması, ihtimal dahilindedir. Budizm'e ek olarak Çin tarihinin bizlere sunduğu bir diğer ciddi karakter, Lao-Tzu ve Taoizm'dir. Hakkında yeterince bir

bilgiye ulaşamamasına karşın, Lao-Tzu, Taoculuğun kurucusu olarak kabul edilmektedir. Taoculuk, MÖ. 6. yüzyılda yaşadığı öne sürülen, lakin yaşamı üzerine net bir bilgi elde edilmeyen Lao-Tzu eliyle oluşturulmuştur, doğurgan ve erkek, olumlu ve olumsuz, hakikat ve yanlış, zıtlık ilkelerini vurgulayan Yi ile Yang, Taoculuğa göre Tao'da (Ana İlke, Düzen, Us vb.) gerçekliğe kavuşup, karşıtlığını bırakmaktadır (Hançerlioğlu, 1995: 323). Kısacası, toplumsal düzenin formülünü insanlara sunmaya çalışan Taoizm, bu noktada Çinliler için büyük bir kıymete sahip olmuştur. Bu kıymeti nedeniyle uzunca bir zaman etkisini koruyacağı düşünülmektedir.

Taocuların öne sürdüğü birçok fikir, Çinliler için kıymet arz etmektedir. Bunların en önünde ise Taocuların politik kuram anlayışı gelmektedir. Taocular olması lazım gelen devletin, lider olarak bilene sahip olan devlet olduğu noktasında Konfüçyüsçülerle uyuşurlar, yönetebilen ile yönetmesi gereken, sadece bilen şahıstır (Yu-Lan, 2009: 137). Ek olarak atalar kültürüne saygı, halk düzeni, genel ahlak Taocu toplum felsefesinin önemli özellikleri arasındadır. Dünyevi yaşayış düzeninin, dünyevi sınırlar arasında bir düzene ve uyuma ulaşması amacıyla ortaya atılan bu felsefi tutumlar, Çin toplumunun hayata bakış şeklini oluşturan ana değerler olmuştur.

4.SÖMÜRGEÇİLİK İLE ÇİN ULUSAL KİMLİĞİNİN İLETİŞİMİ

Sömürgecilik denince, dünya tarihi içinde geniş bir dönem yaşanmış acılarla dolu tarihi geçmiş aklımıza gelmektedir. Sömürgecilik gerek öznesi gerekse nesnesi olan halklar için çok sayıda değişimi beraberinde getirmiştir. Çin haklı için de sömürgeciliğin ciddiyeti, oldukça fazladır. Uzunca bir zaman sömürü bir toplum olarak yaşamaları, sahip olmuş oldukları çok sayıda milli duyguya, kaynaklık etmiştir. Çin halkının sahip olduğu milliyetçi çizgide sömürgeci geçmişin önemini, bu başlıkta ifade etmeye çalışacağız. Lakin, bu konuya geçmeden evvel sömürgecilik kavramının özü ve tarihi üzerine eğilmek faydalı olacaktır. Bu sayede Çin halkının sömürgecilik denen kavramdan neden bu kadar yüksek derecede hazzetmeği daha net bir şekilde anlaşılabilecektir.

Özünde sömürgecilik, her ne kadar Fenikeliler gibi Akdeniz ile Karadeniz bölgelerinde etkin olan ve farklı coğrafyalarda sömürü noktaları kuran devletlerin zamanına kadar giden üç bin yıllık bir tarihe sahip olsa da günümüzde bizim düşündüğümüz anlamda, Avrupalılar eliyle 16. ile 20. yüzyıllar arasında öncelikle Afrika önde gelmek üzere, Asya ile Amerika Kıtası'nda etki göstermiştir (Kavas, 2019). Dünyanın birçok coğrafyasında etki gösteren sömürgecilik, Çin topraklarında da etki göstermiştir. Bu nedenle Çin halkının, bu olgu karşısında harekete geçtiği anlaşılmaktadır. Sömürgecilik karşısında harekete geçen Çin halkı için en önemli argüman ise milliyetçilik ideolojisi olmuştur. Bu noktada, temel amaç ise bağımsız bir halk olarak varlığını sürdürebilmektir.

Temelde sömürgecilik, bir milletin ve devletin başka bir millet ya da devleti, kendi hedefleri için kullanması, eline ya da egemenliğine almasıdır, sömürgecilikte maddi gayeler ile birlikte manevi gayelerin de söz konusu olduğu bilinmektedir (Gündüz, 2016: 764). Her yönü ile bir toplumu sömürmek anlamına gelen sömürgecilik, genel itibari ile hiçbir toplumun kolay kolay hazmedemeyeceği bir olgudur. Bu temelde, Çin halkının da bu duruma tahammül edemediği anlaşılmaktadır. Öte yandan sömürgecilik kavramı ve emperyalizm kavramı arasında net bir bağ bulunmaktadır, emperyalizm kavramı, kökeni Latince İmparum: İmparatorluktan kaynaklanan Fransızca bir sözcüktür (Gündüz, 2016: 764). Süreç içerisinde birtakım kavramsal değişimler yaşanmasına karşın, sömürgeci zihniyetin varlığını koruduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde dahi bu anlayış çerçevesinde birtakım ülkelerin, birtakım ülkeleri sömürdüğü görülmektedir.

Sömürgecilik ile kölecilik kelimelerinden bahsedilirken Avrupa tarihi, net olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olgunun temel nedeni, Avrupalı ülkelerin uzun bir zaman kölecisi ile sömürgeci tarihin

aktörü olmalarıdır. Mevcut olgunun çok sayıda nedeni bulunabilir. Lakin en önemli nedenin, Avrupa insanının sahip olduğu düşünce yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kimi toplumların, bazı toplumları kendilerine muhtaç sanması ile kendilerini, her şeye hak sahibi görmelerinin bir sonucudur. Bu zihniyet özürlü bir zihniyettir. Lakin dünya tarihi, geniş bir süre bu zihniyete sahip olan halkların egemen olduğu bir maziye barındırmaktadır.

Bu mazi, Çin'i ile Çinli'yi etkilemiş ve niçin Çin milliyetçiliği alevlendi? sorusuna verilecek muhtemel cevabı, içinde barındırmaktadır. 19. yüzyıl Qing Hanedanlığı'nın birtakım iç ve dış sorunla parçalandığı bir süreçtir, çöküşü tetikleyen en ciddi sebep ise ticari isteklerine Çin'in açık olmasını gaye edinen Batılı sömürgeci devletlerin tutumları olmuştur (Mitter, 2008: 32). Bu tutum karşısında bir var oluş mücadelesi içerisine giren Çin halkı, milliyetçilik ideolojisi ekseninde sömürge olmamak adına, ciddi bir mücadele vermiştir. Bu mücadele, doğal olarak Çin halkını, önemli bir savaşlar dizisinin eşğine getirmiştir.

Özellikle İngiltere'nin, Çin'e karşı sürdürdüğü sömürgeci tutum, Çin halkı için daha değişik bir milli bilinç oluşturmıştır. Bu durumun en net örneği, Afyon Savaşları ile ortaya çıkmıştır. İngiltere, sömürsü altında yer alan Hindistan'dan aldığı afyonu, Çin'e götürmektedir. Böylece ciddi bir gelir elde etmektedir. Lakin, Çinliler bu olaydan rahatsız olmuşlardır. Afyon kullanmanın, Çin'in manevi ve milli kimliği ile mevcut toplum yapısına ters olduğunu düşünmüşlerdir. 1838 senesinde Çin Hükümeti afyon satışını engellemiştir, bu olay üzerine İngilizler, Güneydoğu Çin sahillerine vurmaya başlamışlardır (Feyzioğlu, 2017: 89). Yaşanan savaş, her yönü ile Çin halkını oldukça derinden etkilemiştir. Batılı ülkelerin sömürgesi olmamak adına ciddi bir mücadele veren Çin halkı, milli değerleri için silahına sarılarak, bir var oluş savaşı içine girmiştir. Lakin, iki taraf arasındaki teknolojik ve ekonomik uçurum nedeni ile Çin halkı, ağır bir hezimet yaşamıştır. Daha sonrasındaki süreçte ise aynı durum üzerine, yeni savaşların yaşandığı görülmüştür. Son tahlilde, sömürgecilik ve Çin milliyetçiliği arasında derin bir bağlantının olduğu anlaşılmaktadır. Yani bir Çinli için milliyetçi olmak demek, sömürgecilik karşıtı olmak manasına gelmektedir. Dolayısı ile bu bilinç, günümüzde dahi canlıdır. Önümüzdeki dönemlerde de bu bilincin, canlı olacağı düşünülmektedir.

5.SONUÇ

Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan Çin İmparatorluğu, dünyanın en kadim medeniyetlerinden birine sahiptir. Lakin, 20. yüzyıl sürecinde neredeyse tüm imparatorlukların başına geldiği gibi Çin İmparatorluğu da milliyetçilik ideolojisi ekseninde, bir siyasal dönüşüm yaşamak durumunda kalmıştır. Çin halkının, bu süreçte sahip olduğu milliyetçilik anlayışının, oldukça özgün bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Çin halkının sahip olduğu manevi ve maddi değerler ile harmanlanan bu milliyetçilik anlayışı, dünyanın neredeyse en kalabalık imparatorluğundan, dünyanın neredeyse en kalabalık bir cumhuriyet rejimini çıkarmayı başarmıştır.

Yabancı karşıtlığı ve sömürülmeye karşı direnme anlayışı ekseninde gelişen Çin milliyetçiliği, önemli süreçlerden geçerek, büyük bir görevi başarı ile sonuçlandırmıştır. İmparatorluk sürecine son vererek, sonrasında ortaya çıkan iç çatışmaları bir şekilde sonlandıran Çin halkı, Mao Zedong liderliğinde 1949 yılına gelindiğinde, ÇHC'ni kurmuştur. Bu süreçte devrimci kadronun, kendisini komünist ideoloji ile bütün olarak lanse ettiği görülmektedir. Lakin, bu noktada devrimci kadroların, esas itibari ile milliyetçilik ideolojisinden beslendiği bilinmektedir. Sahip olduğu tarihi mirası, her koşul altında korumayı başaran Çin toplumu, özellikle ruhani ve kültürel değerlerini koruyarak, önemli bir medeniyete sahip olmayı başarmıştır. Tüm dış baskılar ve emperyalist politikalar

karşısında, bu milli değerlerini korumayı başaran Çin toplumu, önemli bir devrimi başarak, bir imparatorluktan cumhuriyet sürecine geçmiş ve milli bir devlet kurmayı başarmıştır.

20. yüzyıl sürecinde iç ve dış unsurlar nedeniyle büyük acılar yaşayan Çin halkı, yerel ve küresel dengeler eşliğinde milliyetçilik ideolojisinin, en işe yarar ideoloji olduğunu kavramıştır. Bu ideoloji ekseninde, içerisindeki dayanışma duygusunu artırmayı başaran Çin halkı, aynı şekilde dış unsurlara karşı da topluca hareket edebilme kabiliyeti kazanmıştır. Bu temelde, Çin halkı için milliyetçiliğin, derleyen, toplayan ve harekete geçiren bir ideoloji olduğunu vurgulamamız gerekmektedir. Öte yandan, 21. yüzyılda küreselleşme denen olgunun, dünyanın birçok yerinde oldukça fazla sayıda yerel değeri yok ettiği bilinmektedir. Lakin, Çin örneğinde küreselleşme, yani dünya insanlığının benzeşmesi denen şeyin, başarısız olduğu sonucu karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun temel nedeni ise yükselen Çin milliyetçiliğidir. Aynı anlayışın, önümüzdeki dönemlerde de var olacağı düşünülmektedir. Neredeyse tüm dünya toplumlarında olduğu gibi gerek devrime hazırlık sürecinde gerekse devrim sürecinde gerekse de devrimden sonraki süreçte Çin halkının, devrimci kadrolar ile el ele vererek, milli duygularını artırmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Günümüze geldiğimizde Çin halkının, aynı milli duyguları taşıdığı sezilmektedir. Son tahlilde, Çin halkının ve devletinin sahip olduğu milliyetçi duyguların özünde, manevi ve maddi değerlerin olduğu görülmektedir.

Yaklaşık 80 yıldır cumhuriyet rejimine geçen Çin, önemli süreçlerden geçerek küresel bir aktöre dönüşmüştür. Özellikle son dönemlerde ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ile yaşamış olduğu “*Ticaret Savaşları*” Çin’in küresel siyasetteki etkisini gösteren en önemli unsur olmuştur. Küresel alanın yanı sıra bölgesel siyasette de büyük bir etki gösteren Çin, çeşitli dünya ülkelerine finansal destek vererek Batı’nın ekonomik hegemonyasını kırmaya çalışmaktadır. Süreç içerisinde Rusya Federasyonu gibi önemli aktörlerle çeşitli ittifaklar yapmayı da ihmal etmeyen Çin, küresel siyasetteki etkisini artırmaya gayret etmektedir. Sahip olduğu milli değerleri, kendi bölgesine ve küresel alana yaymaya çalışan Çin, bu konudaki ısrarını her uluslararası platformda dile getirmiştir.

ABD ile yaşadığı sorunların başında “*Ticaret Savaşları*” gelen Çin, bunun yanı sıra ABD ile Tayvan konusunda da çeşitli sorunlar yaşamaktadır. ABD’nin Tayvan’ın bağımsızlığını desteklemesine karşın Çin, “*Tek Çin*” ilkesini temel alarak, Tayvan’ın bağımsızlığına karşı çıktığını vurgulamaktadır. İki önemli küresel güç arasında yaşanan bu kritik sorunlar gerek bölgesel siyaseti gerekse küresel siyaseti derinden etkilemektedir. İki ülke arasında yaşanan siyasi ve ekonomik çatışmanın, özellikle küresel ekonomi üzerinde ciddi etkilerinin olduğu ve ekonomik dengelerin, bu durumdan oldukça derin bir şekilde etkiye uğradığı anlaşılmaktadır.

Son tahlilde 21. yüzyılda küreselleşmenin sahip olduğu değerler, milli değerler karşısında sekteye uğramıştır. Çin gibi küresel aktörlerin, küreselleşmenin getirdiği benzeştirici-kapsayıcı değerler karşısında direnç gösterdiği ve kendi yerel ile milli değerleri için ciddi bir mücadele verdiği anlaşılmaktadır. Bu temelde yaşamış olduğumuz yüzyılda milliyetçilik denen olgunun, önemini koruduğu ve önümüzdeki dönemlerde de ciddi şekilde önemini korumaya devam edeceği sonucu, karşımıza çıkmaktadır.

Beyan ve Açıklama / Disclosure Statement

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Funding

Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

No funding to declare for this study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı / Author Contribution Statement

Çalışmanın tüm aşamaları yazarlar tarafından ortak yürütülmüştür.

All stages of the study were conducted by the author.

Etik Kurul İzni / Ethics Board Approval

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

This study does not require ethics board approval.

Bu Makaleye Atıf Vermek İçin: Kişi, E., & Güngör, C. (2025). Maddi ve Manevi Değerler Eşliğinde Çin İmparatorluğu'nun Son Döneminden Çin Halk Cumhuriyeti'nin İlk Dönemine Çin Milliyetçiliğinin Dönüşümü. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 230-245.

To Cite This Article: Kişi, E., & Güngör, C. (2025). The Transformation of Chinese Nationalism from the Late Period of the Chinese Empire to the Early Period of the People's Republic of China Accompanied by Material and Spiritual Values. *Balıkesir University Faculty of Economics and Administrative Sciences Journal*, 6(2), 230-245.

KAYNAKÇA

- Ablet, A. (2021). *Çin'in Dış Politikalarına Farklı Alanlardan Bakış*. Ankara: Astana Yayınları.
- Anderson, B. (2017). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. Çev. İskender Savaşır, İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bilgin, H. (2008). *Stratejik Açıdan Çin'in Dünü ve Bugünü*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Birrell, A. (2016). *Çin Mitleri*. Çev. Melisa Pancar, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Bucknall, Kevin B. (1999). *Chinese Business Etiquette and Culture*. Raleigh: Boson Books.
- Carr, Edward H. (2015). *Milliyetçilik ve Sonrası*. Çev. Osman Akınhay, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Davis, Edited by Edward L. (2005). *Encyclopedia of Contemporary Chinese Culture*. New York: Routledge.
- Dekker, H., Malová, D. and Hoogendoorn, S. (2003). Nationalism and its explanations. *Political Psychology*, 24.2, 345-376.
- Dillon, M. (2016). *Modernleşen Çin'in Tarihi*. Çev. Eylem Ümit Atılğan, Aydın Atılğan, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Edited by Amy Olberding and Philip J. Ivanhoe. (2011). *Mortality in Traditional Chinese Thought*. Albany: State University of New York Press.
- Edited by Wen-Shing Tseng and David Y. H. Wu. (1985). *Chinese Culture and Mental Health*. Florida: Academic Press, INC., 1985.
- Elman, Benjamin A. (2008). *A Cultural History of Modern Science in China*. London: Harvard University Press,
- Feyzioğlu, Hamiyet S. (2017). Batı- Çin Savaşları ve Osmanlı Devleti. *TAD*, C.36/ S.62, 89-100.
- Gellner, E. (2016). *Milliyetçiliğe Bakmak*. Çev. Simten Coşar, Saltuk Özertürk, Nalan Soyarık, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Güç, A. (2001). Konfüçyüs ve Konfüçyüzcülük. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 43-65.
- Gündüz, A. (2016). Sömürgecilik Kavramı ve Sömürgeci Devletlerin Uyguladığı Taktikler “Ortadoğu Örneği”. *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 9, Sayı XXV, 763-784.
- Goodman, David S. G. and Segal, G. (1994). *China Deconstruct: Politics, Trade and Regionalism*. London: Routledge.
- Hammond, Kenneth J. (2004). *From Yao to Mao: 5000 Years of Chinese History Part I*. Mexico City: The Teaching Company Limited Partnership.
- Hançerlioğlu, O. (1985). *Felsefe Ansiklopedisi* (6. Cilt). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Hodge, Author(s): B. (1998). *The Politics of Chinese Language and Culture: The Art of Reading Dragons (Culture and Communication in Asia)*. London and New York: Routledge.
- Hodous, L. (1947). *Konfüçyüs Dini*. Çev. Günay Tümer, The Great Religions of The Modern World. Der. Edward J. Jurji, New Jersey: Princeton.

- Jaffrelot, C. (2005). For a theory of nationalism. In *Revisiting nationalism: Theories and processes* (pp. 10-61). New York: Palgrave Macmillan US.
- Jenson-Elliott, C. (2014). *Ancient Chinese Dynasties*. San Diego: Reference Point Press.
- Kavas, A. (2019). *Afrika'da Sömürgeciliğin XIX.YY İkinci Yarısına Kadar Kurulamamasında Osmanlı Devleti'nin Rolü*. <http://www.tasamafrika.org>, (10.04.2019).
- Kuiper, K. (2011). *The Culture of China*. New York: Britannica Educational Publishing.
- Lewis, Mark E. (2007). *The Early Chinese Empires Qin and Han*. London: Harvard University Press.
- Mittler, R. (2008). *Modern Çin*. Çev. İnci Öztürk, Ankara: Dost Kitap Evi Yayınları.
- Ming, Ku H. (2003). *Çin Halkının Zihniyeti*. Çev. Hanife Güven, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mohapatra, A. R. (2003). *Budizm*. Philosophy of Religion an Approach to World Religions, India, 1990, s. 170, Çev. Hidayet Işık, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 16, 169-181.
- Roskin, Michael G. (2016). *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*. Çev. Bahattin Seçilmişoğlu, Ankara: Liberte Yayınları.
- Simon, E. (2015). *Çin Uygarlığı*. Çev. Oğuz Adanır, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Smith, Anthony D. (2000). The Sacred Dimension of Nationalism. *Millennium*, 29.3, 791-814.
- Suzuki, Daisetz T. (2012). *Çin Felsefesi Tarihi*. Çev. Ahmet Aydoğan, Ankara: Say Yayınları.
- Suyin, H. (1999). *Sabah Tufanı II (Kuledeki Rüzgâr): Mao Zedung ve Çin Devrimi 1949-1975*. Çev. Kürşat Bozkurt, İstanbul: Berfin Yayınları.
- Spence, Jonathan D. (1990). *The Search For Modern China*. New York: W.W. Norton & Company.
- Yu-Lan, F. (2009). *Çin Felsefesi Tarihi*. Çev. Fuat Aydın, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Weghaupt, H. (2002). Jeopolitik Aynada “Orta İmparatorluk”. Çev. A. Altay Ünaltay, *Uzak ve Eski Komşumuz Çin*. Der. Yılmaz Tezkan, Ankara: Ülke Kitapları.
- Qiang, N. (2004). *Art, Religion and Politics in Medieval China*. Canada: University of Hawai'i Press.
- Yeni Dünya Düzeninde Çin Halk Cumhuriyeti. *SEDAM* (Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi), (Aralık 2017)